

Schriften“ (str. 47.—71.), dok drugi, naime Flemming, iznaša iz Korana ono što spada na novozavjetnu stvar „Neutestamentliches aus dem Koran“ (str. 165.—171.).

Uopće ovo djelo pokazuje veliki mar gg. pisaca pri obrađivanju svojeg temata. Nego mi se ipak čini vrijednim i shodnim nešto primjetiti. A. Meyer u razjašnjivanju Jakovljeva t. zv. Protevangeliuma tvrdi, da anđelove riječi upravljene Mariji (Luka I., 30. i sl.) ovdje drukčije zvuče: „du wirst aus seinem Wort empfangen καὶ συλλήψῃ ἐν λόγῳ αὐτοῦ“ (c. il., 2. str. 120.)“ t. j. bez ikakva odnosa sa „Riječju (Verbum)“ Ivanova evandolja. Meyer to tumači timē, da se tuj riječ ima uzeti „als Objekt der Empfängnis“ (str. 121.) te pridodaje: „Auch die spätere Vorstellung, dass Maria durchs Ohr und zwar gerade durch gläubige Aufnahme des Engelsworts empfing, liegt hier erst im Keime vor“ (str. 121.). Ovaj mi stavak izgleda neopravdan iz susljednog konteksta u Protevangeliumu, pa i iz historičnih podataka, u koliko se odnosni tekst Protevangeliuma može uzeti kao parabolična riječ, što se uvlači počam od četvrtoga stoljeća u kršćansku Crkvu. Nikako se ne može gornji stavak Protevangeliuma svesti na mišljenje, da je Djevica Marija primila Sina Božjega kroz uho ili drugim riječima „po vjeri“, jer sv. Pavao kaže Rimljanima: *ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς*. Prvi od crkvenih pisaca koji rabi „uho“ u takovu smislu jest sv. Efremski, koji ističe Bl. Djevicu kao onu, kroz čije uho sade milosrđe dobrog, dok opak izli svoj otrov putem zmije u uho Evino. Još jedna primjetba o Abgarovoj pripovijesti, koju razjašnjuje Stülcken. Vrlo loš utisak čini Stülcken na nas, kad tuj ne spominje ni katoličkih pisaca u prikazu osoba, koje zastupaju bilo kako manjenje o pravosti (Echtheit) ovoga spisa. Da je Stülcken uzeo u obzir tekovine Dobschützove u pogled svoje tvrdnje, kao da je pismo Krstovo na Abgara tobože služilo kao čari protiv neprijateljske sile n. pr. u vojsci i kod zlih duhova, bio bi nam iznio pozitivnijih i bolje uvjeravajućih dokaza za svoju tvrdnju. Ove dvije primjedbe za mene najupadljivije ni najmanje nijesu kadre omaliti vrijednost i zamašitost Hen-

necke-ova Handbucha, koji se po svemu preporučuje istraživaocima starokršćanske književnosti.

A. L. Gančević O. F. M.

Herodes. Beiträge zur Geschichte des letzten jüdischen Königshauses. Von Dr. Walter Otto, ord. Professor der alten Geschichte an der Universität Greifswald. XIV. + 254 in 8°. Nabavlja se preko nakladne knjižare: J. B. Metzlersche Buchhandlung, Stuttgart.

Jedna od najboljih knjiga povjesnog sadržaja jest monografija prof. Otto-a o judeskoj kraljskoj kući. Pisac je nakanio pružiti čitaocu ne samo gotemo gradivo dali i susljed događaja prema poučnim pravilima. Pod imenom Herodes dolazi više istoimenih osoba. Počevši sa Herodom Askalonskim pa sve do zadnjeg kraljskog pomlatka mi vidimo zgrade i nezgode ovih vladara važnih u povjesti kršćanstva. Dr. Otto se je potrudio, da djelo ne bude samo za lajke dali i za teologe pa je zato upotrebio svu svoju stručnjačku moć, da djelo bude dotjerano sa svakog gledišta. U knjizi susrećemo bezbroj osvrta na kršćansku prvotnu crkvu. Nećemo se prevariti, ako ustvrdimo, da bi s ovim Otto-vim djelom svi povjesničari koji svjetski toli crkveni morali računati. Judejska kraljevska kuća bila je vazda u uskom doticaju sa rimskim i kršćanskim elementima, te ju stoga pisac posmatra sa političkog, ekonomskog, moralnog i religioznog stanovišta. Na koncu knjige stoje dva registra sa tablom Herodove loze. I ako je ovo djelo namijenjeno za glasuovitu „Realencyclopädie des klassischen Altertumswissenschaft“ (Stuttgart), to ipak njegovo blago ostaje dostojno čitanja svakog naobraženika, a napose kat. bogoslova.

A. L. Gančević O. F. M.

Novum Testamentum Graece et Latine. Utrumque textum apparatus critico ex editionibus et libris manuscriptorum collecto imprimendum